

Historiography of Biomedicine “Bio,” “Medicine,” and In Between

**Biyotıbbın Tarihinin Yazımı,
“Biyo”, “Tıp”, ve Arasındakiler**

**Yayımlayan: The History of Science Society adına The University of
Chicago Press**

Isis, 2011, 102:116-122

FOCUS (ODAK)

Arş. Gör. Çağrı ZEYBEK ÜNSAL

Hacettepe Üniversitesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı

5 Ocak 2018, Literatür Saati

Prof. Dr. Ilana Löwy

- *Polonya, 1948**
- *Biyomedikal bilim tarihçisi**
- *Feminist**
- *Paris, CERMES(Center for research in medicine, science, health, mental health, and society)- Tıp, Bilim, sağlık, Akıl Sağlığı ve Toplumda Araştırma Merkezi**

Makalenin Yapısı

- **Giriş**
- **1. Bölüm: Bilimsel Tıptan Biyotıbb**
- **2. Bölüm: Yeni Tıp için Yeni Tarih Yazımı**
- **3. Bölüm ve Sonuç: Öğrenme Sistemimiz içinde Özerk Pozisyon**

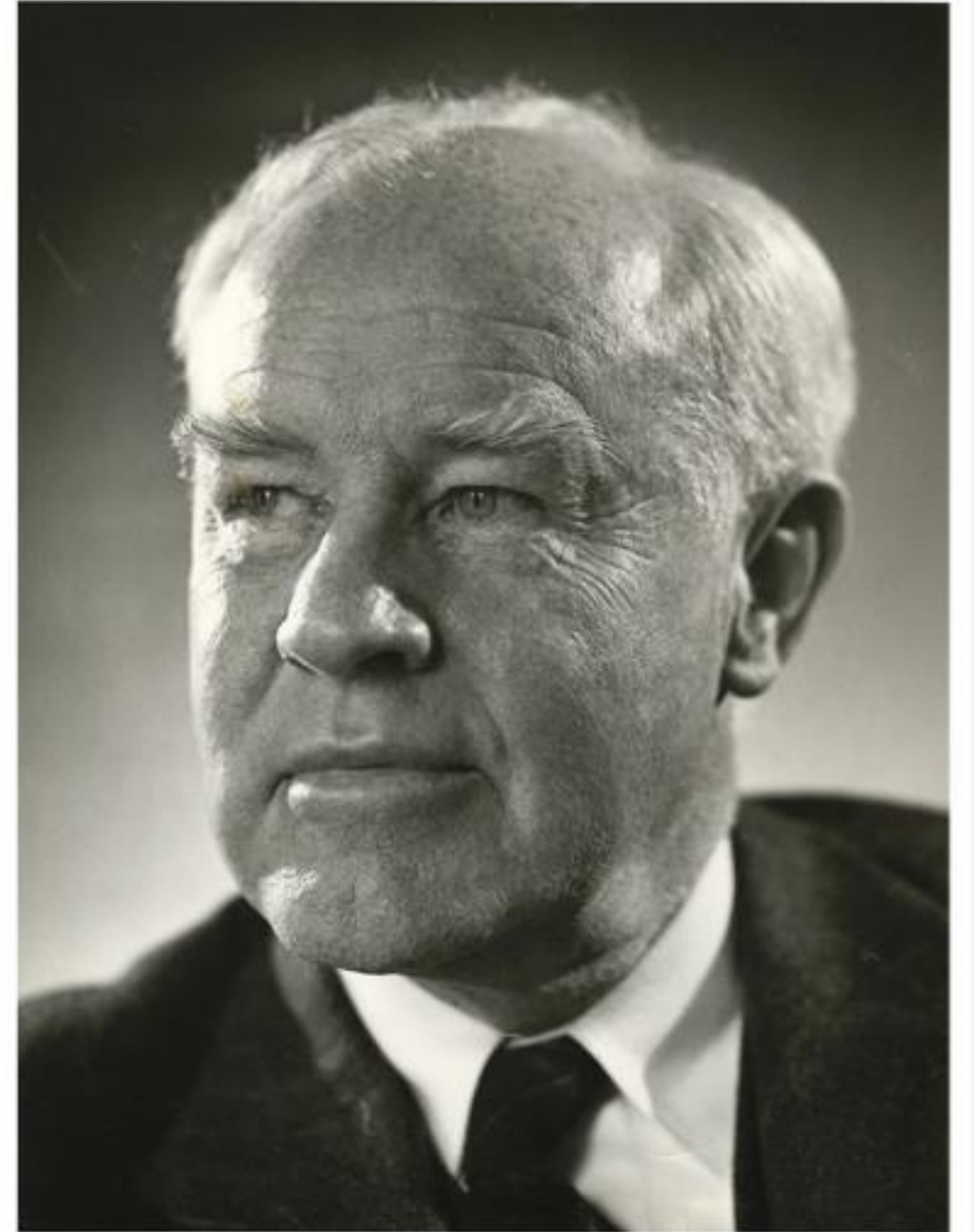
Giriş

- **Bulletin of the History of Medicine Dergisi, (Tıp tarihçilerinin ilk profesyonel dergisi)**
- **Derginin Kurucusu: Henry Sigerist (1891-1957)**
- **1947 Özel Yayını, emeklilik kutlaması**

Alan Gregg

- **Rockefeller Vakfı Tıp Bilimleri Bölüm Müdürü**
- **“Henry Sigerist, bizde tıbbın, aynı anda tarihi, sosyal, ekonomik, politik, kültürel olan bir matriksin içinde biyolojinin uygulaması ve çalışması olduğu konusunda farkındalık yaratmıştır.”**

Alan Gregg'in Önerisi- Teklifi

- **Tıp tarihçilerinin ödevi, hastalıkların önlenmesi ya da tedavisine uygulandığında biyolojik bilgiye ne olduğunu göstermektir.**
- **Yazara göre bu çabalar başarılı ve özellikle 20. yy'ın ikinci yarısında temel bilimsel araştırma, klinik uygulamalar ve endüstri arasındaki sıkılaşan bağlar tıp uygulamasının doğasını değiştirmiştir. Bu dönüş değişimi tıp tarihçilerinin çalışmalarını etkilemiştir.**

1. BÖLÜM: Bilimsel Tıptan Biyotıbb

- **19. yy'ın ortalarında bir yerden itibaren, hekimler sadece bilimi uyandırmamış, artan bir şekilde laboratuvar bilimlerine dayanmışlardır.**
- **Bazı tarih çalışmaları,hekimlerin bilimsel dönüşe (scientific turn) gösterdikleri dirence ve aktarılamaz olan klinik uzmanlığın savunmasına önem verirken, bazı çalışmalar çoğu hekimin hızla ve hevesle laboratuvardan çıkan uygulamaları sahiplendiğini göstermektedir.**

- **Yazara göre;
19. yy'ın sonlarında ve 20. yy'ın erken dönemlerinde tıptaki değişimleri tek bir anlatı ile resmetmek çok zor görünmektedir.**
- **Ancak, biyotıp kavramı, 2. Dünya Savaşı dönemi sonrasındaki savaşlar arası dönemde hekim ve bilim insanlarının çalışmaları için ortak kısaltılmış bir dil haline geldiğinde daha kolay hale gelmiştir.**

- **Protein ve aminoasitlerin rolü üzerine büyüyen bir odaklanma olması, biyoloji ve tıbbın molekülerleşmesinden daha ziyade makro-molekülerleşmesine yol açmış, temel yaşam fenomenini çalışmak ve hastalıkların araştırılması için kullanılan yöntem ve tekniklerin artan homojenleşmesine neden olmuştur.**

- **2. Dünya Savaşı, genel olarak biyotıpsallaştırma sürecinde bir dönüm noktası olarak gösterilmektedir.**
- **2. Dünya Savaşı, biyologlar, klinisyenler ve sanayiciler arasındaki işbirliğini yoğunlaştırıp hızlandırmıştır. Savaş döneminde penisilinin üretilmesi örnek gösterilen bir gelişmedir.**
- **2. Dünya Savaşı sonrası dönem endüstrileşmiş ülkeler açısından tıbbi araştırmalara yapılan kamu harcamalarında önemli artışların olduğu, sağlık sigortalarının toplumun geniş bölümlerini kapsayacak şekilde yapıldığı, ve farmasötik endüstrinin hızla büyüdüğü bir dönem olarak karakterize edilmektedir.**

- **Yazara göre:**
2. Dünya Savaşı'nın öncesi ve sonrasındaki dönemdeki sonuçlar arasındaki ayrım mutlak değildir.
- **Laboratuvar bilimleri ile klinik uygulamalar 20. yy'ın erken dönemlerinden bu yana birbirini içine geçmiştir. Bu sırada da savaşlar arası dönemde vitaminlerin, hormonların ve sulfa bileşimlerinin (sulfa compounds) üretimi ile birlikte geniş ölçekli ilaç üretimi yapılmaya ve ilaçlar test edilmeye başlamıştır.**

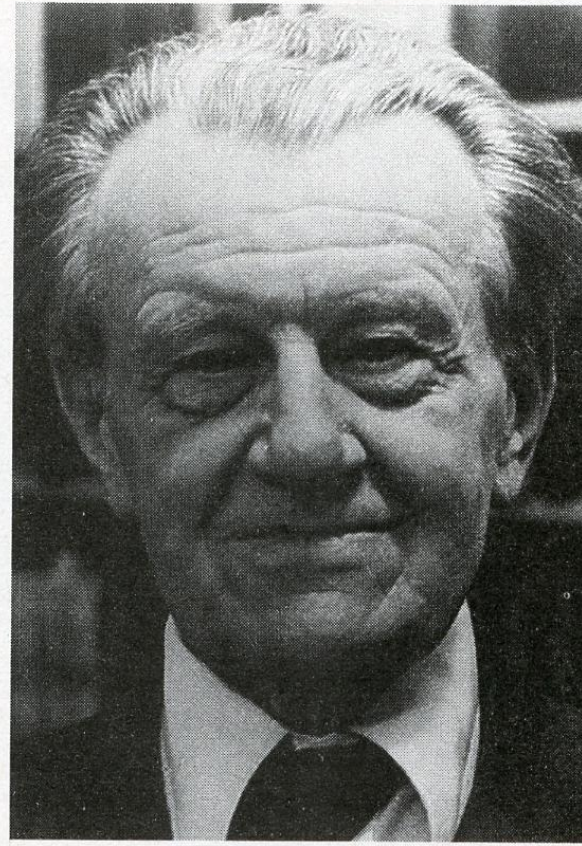
- **Yazara göre:**
- **Tıbbın savaş sonrası değişimlerinin hiçbirisi homojen olmadı.**
- **Hemotoloji, endokrinoloji, ve onkoloji gibi çok bilim yapılan (science rich) disiplinler hızlı bir şekilde biyotıpsallaşırken, diğer tıp uzmanlık alanları laboratuvara dönüşmekte daha yavaştlar.**

- **1970'ler ve 1980'ler tıp tarihinin genişleme ve profesyonelleşme dönemi**
- **Tarih alanında ya da bilim tarihinin yeni formlarında resmi eğitim alan tıp tarihçilerinin sayısındaki artış, hekim-tarihçiler ve radikal tıp kökenli olmayan tarihçilerin aynı toplantıya gittiği ABD'de özellikle gerginliğe yol açmıştır.**
- **Pek çok genç tıp tarihçisi toplumsal cinsiyet, ırk, etnisite, sömürgecilik sonrası dönem, ve Batı sistemleri dışındaki bilgilere ilgili duymaya, bazıları da daha sonra bilim tarihinde teoriden uygulamaya dönüşe (practice turn) ilgi duymaya başlamıştır.**

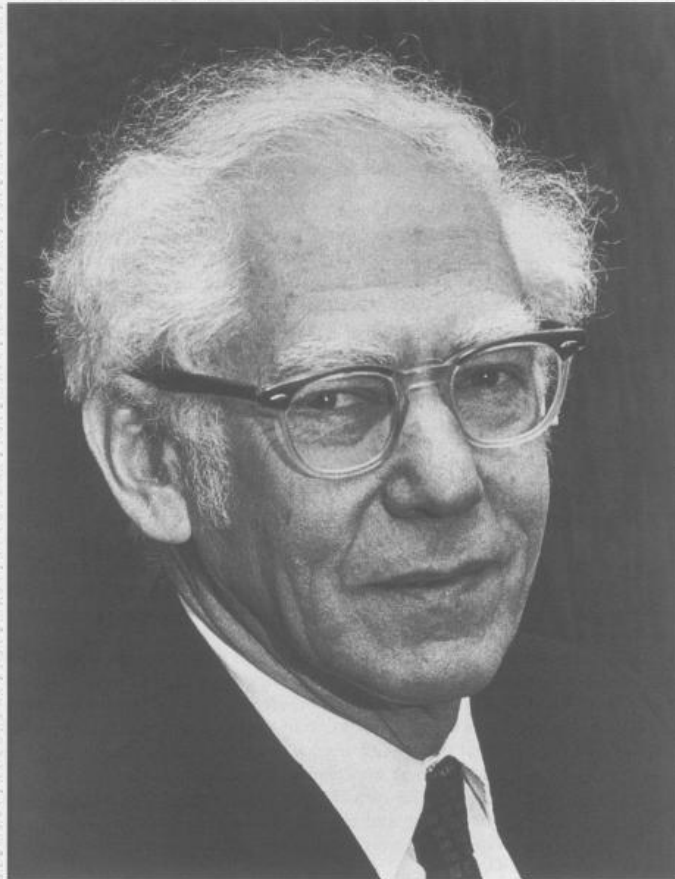
- **1960 sonrası kuşağın tarihçilerinin pek çoğu 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde kendilerinden önceki kuşak tarihçilerden farklı olarak çok farklı bir akademik projeye girdiklerini hissetmiştir.**
- **Baltimore'da 1930, 1940, ve 1950'lerde tıp tarihi, zaten sosyal, kültürel bir tarih ve tıp tarihini genel, kültürel, ekonomik tarih, aynı zamanda sosyoloji, sanat tarihi ve din tarihi, ekonomi, arkeoloji, dil bilim ve antropoloji ile entegre eden büyük bir amacın ürünü olan bir projedir.**

Henry Sigerist

Erwin Ackernecht

Owsei Temkin

George Rosen

1. **Ölüm ve hastalıklara neden olan şartların neler olduğunu,**
2. **Hastalıkların hangi şekillerde görüldüğünü,**
3. **Hastayı tedavi etmek için sosyal olarak kabul edilen yolların neler olduğunu,**
4. **Hekim ve diğer sağlık profesyonellerinin nasıl eğitim aldığı ve değerlendirildiğini,**
5. **Tıbbın belirtilen toplumda nasıl uygulandığını çalışmak için tıp tarihçilerini teşvik etmişlerdir.**

- **İki dünya savaşı arası dönemde sosyalleşen tarihçiler, tıp tarihini toplumun ve kültürün bir aynası olarak görmüşlerdir.**
- **Bu dönemdeki tarihçiler büyük resmi hatta bazen çok büyük resmi görebilecek kadar cesurdu.**

- **Ancak 1960 sonrası dönem tarihinde önemli olan iki unsur: özgün yeniliklerle ilgili**

1.Pratik uygulamalar üzerine odaklanmışlar,

2.Son dönem tıp bilimi ile ilişkileri ile ilgilenmişlerdir.

- **Sigerist ve bazı çalışma arkadaşları sosyal tıp etrafındaki modern, günümüze ait konularla ilgilenmeye başlamışlardır. Tıbbın teknik yönleriyle daha az ilgilenmişlerdir. Bunun nedeni, batı istisnacılığı (Western Exceptionalism)olabilir.**

- **Yazara göre, bu akademisyenler, sosyal, kültürel, ve politik bağlamın tıbbi bilgi ve erken dönem uygulamalar üzerindeki etkilerinin farkındalar ancak Batı biliminin karşı durulmaz bir şekilde ampirik doğru ve rasyonalite yönüne doğru gittiği konusunda ikna olmuşlardır.**

- **Örnek olarak:**
- **1939**
- **Tadeusz Bilikiewicz**
- **Sigerist'in öğrencisi,**
- **Bilimi kültürel trendler ile birlikte açıklama ihtiyacı sadece erken tarihsel döneme ait bir özellik, bunun nedeni ampirik olarak temellendirilmiş bilimsel bilgi az bu nedenle genel kültürden unsurlar ile desteklenmesi gerekiyordu.**

Ludwik Fleck

(Sosyoloji biliminin öncüsü)

Savunduğu düşünce: Bilimsel olaylar, Antik Yunan ve Rönesans İtalyasında üretilenler gibi kültürel ve sosyal olarak koşullandırılmış bilimsel düşünce stillerine bağımlıydı.

Tadeusz Bilikiewicz bu görüşün karşısındadır.

- **1970'lerden sonra bilim ve tıp tarihçilerinin büyük çoğunluğu Fleck'in bakış açısını benimsemişlerdir. Yazara göre, ancak ne yazık ki, bazıları Batı istisnacılığına inanmış olan akademisyenlerin tüm başarılarını reddetmiştir.**

2. BÖLÜM: Yeni Tıp için Yeni Tarih Yazımı

- **20. yy'ın (1914 sonrası dönem) sonlarında, biyotıp çalışmaları katlanarak büyümüştür.**
- **Biyotıp, tarihçi olarak sınıflandırılan akademisyenler, sosyologlar, antropologlar ve felsefeciler tarafından çalışılan bir alan olmuştur.**

- **Bilim sosyolojisi ve tarihteki teoriden uygulamaya geçişten etkilenen pek çok tarihçi olmuş, biyotıp çalışanlar biyolojik, biyotıbbi ve klinik araştırmaların giderek birbirleriyle kesişmesi nedeniyle ekstra güdülere sahip olmuştur.**

- **Yeni biyotıp çalışmalarının iki alanı çalışma alanının kapsamının artarak genişlediğini göstermektedir.**
- **Bu alanlar:**
 - 1. Toplumsal cinsiyet çalışmaları ile kesişen çalışmalar,**
 - 2. Tıbbi ilaçların tarihi**

- Kadın hakları hareketi, kontrasepsiyonun ve kürtajın liberalleşmesi için çaba içinde olmuş; homoseksüel liberal hareket, ve interseks kişilerin aktivizmi tarihçilerin ilgisini 20. yy' da bilim ve tıbbın cinselleştirilmiş bedenleri şekillendirme yollarını araştırmaya yöneltmiştir.
- Bu çalışmalar, kısmen kadın üremesini kontrol etmek, patolojik veya istenmeyen durumlar olarak değerlendirilen çok geniş aralıktaki durumları tedavi etmek, bedenlerin performansını iyileştirmek, interseks kişiler ve cinsiyet veya sosyal cinsiyetini değiştirmek isteyen kişiler gibi kişilerin bedenleri ile ilgilenmek için seks hormonları kullanılması ile bağlantılıdır.

- **Yazara göre:**
Hızlı değişen alanlar ve yaşayan bilim insanları ile ilgilenmek heyecan verici ancak bazen de zor bir iştir. Tarihçilerin bazen bilim insanları ile olan ihtilaflı ilişkilerinde dikkatli olması ve çalıştıkları kişilere karşı kendi sorumluluklarını tanımlamaları gerekmektedir.
- **Bir diğer potansiyel tehlike: yeninin cazibesidir.**
Yeni biyomedikal teknikler aracılığıyla oluşturulan kimliğin yeni formları, subjektiflik, ve tabiiyet içinde oluşturuldukları özel hücrelerin ötesinde daha önemli olabilir. Ancak tüm sosyal trendlerden ayrılmaları gerekebilir. Benzer şekilde, tıbbın bazı alanlarındaki değişimlerin hızlı olması geleneksel yöntem ve yaklaşımların devam eden önemini gölgeleyebilir.

3. BÖLÜM VE SONUÇ: Öğrenme Sistemimiz içinde Özerk Pozisyon

- Henry Sigerist'in George Sarton' a yazdığı mektup

Tıp Tarihi Disiplininin Kurucusu,
Isis Dergisinin Editörü

- Sigerist Sarton'ı eleştirmiş, kendiliğinden bilim tarihçisi olduğunu düşünen tıp tarihçilerinin berbat bir yanılgı içinde çalıştıklarını belirtmiştir.
- Ciddi tıp tarihçilerinin bilim ve tıp tarihinin birbirinden ayrı işler olduğunun ve tıbbın bilime indirgenemeyeceğinin farkında olduklarını ileri sürmüştür.

- **Sigerist'e göre,
Tıp, bilimin bir dalı değildir ve hiçbir zaman olmayacaktır.**
- **Eğer bir bilim ise bir sosyal bilim olduğunu belirtmektedir. Hekimin amacı, ahbabını düzeltmiş tutmak veya gerekli ise yeniden düzeltmektir. Bunu yapmak için de hastalıkları önlemek ve tedavi etmesi gerekmektedir ve bunu da büyük ölçüde tek başına olmasa da bilimsel yöntem uygulayarak yapmaktadır. Yine de, tıbbı uygulamalı bilim demek coğrafya veya teknolojiye uygulamalı tıp demek gibi temelde yanlış olacaktır. Tıbbın, coğrafya ve teknoloji gibi öğrenme sistemimizde özerk bir pozisyonu vardır.**

- **Tarih ve sosyal bilim disiplinlerinin birbiri içine geçmesi tıp ve biyomedikal bilimlerdeki son gelişmelerin tam ve karmaşık analizlerin yapılmasını olanaklı hale getirmiştir. Ancak biz tıp yerine biyo üzerine odaklanma eğilimindeyiz.**

- **Yazara göre:**
Günümüz biyotıp tarihçileri, hekimlerin ameliyatlari ve hastane bölümlerinden daha çok laboratuvarlar ile ilgilenme eğilimi içindedir.
- **Genel olarak, klinikteki hayattan çok biyomedikal laboratuvar hayatı hakkında bilgi sahibiyiz.**
- **Eğer biyotıp çalışmaları içine daha çok tıp koymak istiyorsak bunun bir yolu Sigerist, Temkin, Fleck, Ackerknecht, Rosen, Georges Canguilhem ve Michel Foucault gibi önceki kuşak akademisyenlerin teorik anlayışlarını kavramak olabilir.**

- **Bu düşünürlerin çalışmalarını eleştirel şekilde okumak, tıbbın biyotıpsallaştırılmasını, ve biyomedikal dönüşten kaçan tıp formlarını çalışmak için yeni yollar açabilir.**

Sonuç

- **Biyotıp çalışmalarında çok fazla konu hala araştırılmayı beklemektedir. Bunların arasında biyogücün(biopower), biyoetiğin, biyotabiiyetin(biocitizenship) ve biyososyalliğin(biosociality) rolünün ne olduğu bulunmaktadır.**
- **Bu kavramların popülerliği, biyo kısmının güç, etik, tabiiyet veya sosyalleşme ile nasıl etkileşim içinde olduğunu ve içerdikleri görünmeyen tirenin çeşitli anlamlarını kavramadaki güçlükleri gölgeleyebilir.**

Sonuç

- **Yazar,**
hala tıbbın sosyal, kültürel ve maddesel yönlerini daha iyi birbirine bağlayacak kavramsal araçlar ile
- **Yeni bilginin üretilmesinde anahtar bölge olacak şekilde kliniğin çalışmalarını iyileştiren,**
- **Sağlıklı ve hasta bedenlerin son zamanlardaki yönetim biçimlerinin bütüncül anlayışını destekleyen araçlar aradıklarını dile getirmektedir.**

Teşekkür ederim.